

KOMPETENCJE KLUCZOWE – POCZTÓWKA ZE SKIERNIEWIC

Na podstawie badań przeprowadzonych przez Centrum Doradztwa Strategicznego opracowała Karolina Wójcik.

Na początku:

Poniższy tekst jest komunikatem z badań przeprowadzonych w ramach finansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego projektu „Identyfikacja i analiza potrzeb edukacyjnych ponadgimnazjalnego szkolnictwa zawodowego w Skierniewicach” (realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet IX *Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach* i Działania 9.2 *Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego*). Wyniki badań są obecnie w fazie analizy, stąd wstępny charakter opracowania.

(tu zalecenie PE i Rady UE – jak rozmawialiśmy)

Powyższy dokument prezentuje ideę kompetencji kluczowych. Namysł nad nią może biec w różnych kierunkach – my przyjęliśmy perspektywę badaczy społecznych i zadaliśmy sobie pytanie: jak sprawdzić poziom kompetencji kluczowych u uczniów? Niewątpliwie najbardziej rzetelnym sposobem byłoby opracowanie zadań praktycznych i przeprowadzenie testu kompetencji, na wzór badania PISA (Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów). Wykraczało to jednak poza nasze możliwości organizacyjne, położyliśmy więc nacisk na uzyskanie jak najbardziej miarodajnych deklaracji. Dodatkowo, badaniem poziomu kompetencji kluczowych u uczniów postanowiliśmy objąć nie tylko ich samych, ale również kadre pedagogiczną szkół – jako osoby odpowiedzialne za kształcenie kompetencji – oraz pracodawców – jako potencjalnych odbiorców owych umiejętności. Zastosowanie podobnego sposobu badania pozwala na porównywanie wyników.

Zdajemy sobie sprawę, że przedstawiane wyniki badań dotyczą jedynie Skierniewic, a więc wąskiego wycinku rzeczywistości edukacyjnej naszego kraju. Warto je jednak zaprezentować – jako impuls i pierwszy krok ku stworzeniu diagnozy stanu kształcenia kompetencji kluczowych w polskich szkołach.

UCZNIOWIE

W badaniu uczniów przyjęliśmy następującą strategię: respondenci zostali poproszeni o samoocenę polegającą na określeniu, w jakim stopniu poradziłoby sobie z pewnymi zadaniami, jakie potencjalny pracodawca mógłby przed nimi postawić. Oceniane zadania zostały dobrane w taki sposób, aby odzwierciedlały kompetencje kluczowe¹. Oto ich lista:

porozumiewanie się w języku ojczystym	Poproszono Cię o przygotowanie eleganckiego opisu usług firmy oraz wymyślenie kilku tekstów reklamowych.
	W firmie organizowane jest spotkanie z klientami i poproszono Cię o to, żebyś na tym spotkaniu krótko opowiedział/opowiedziała im o działalności firmy.
kompetencje informatyczne	Otrzymałeś tekst obszernego sprawozdania z działalności firmy. W odpowiednich miejscach trzeba w nim wstawić tabele z danymi, wykresy i zdjęcia, i opracować cały tekst graficznie tak, by sprawozdanie można było wręczać potencjalnym klientom jako wizytówkę firmy.
	Poproszono Cię o znalezienie w Internecie najlepszego bezpłatnego programu do nagrywania płyt CD/DVD i nagrania przy jego pomocy płyt ze zdjęciami z firmowej imprezy.
umiejętność uczenia się	Twoja firma ma zamiar wysłać na dość drogie szkolenie jedną osobę, która po powrocie będzie miała przekazać zdobytą wiedzę innym pracownikom. Do tego zadanie wybrano właśnie Ciebie.
	Właśnie ukazała się książka, opisująca nowe rozwiązania stosowane w Twoim zawodzie. Poproszono Cię o jej przeczytanie i przygotowanie streszczenia najważniejszych informacji.
inicjatywność i przedsiębiorczość	Firma ma zamiar powierzyć Ci samodzielne kierowanie nowym działem. Wiąże się to z dużym ryzykiem – w razie niepowodzenia zostaniesz zwolniony/zwolniona, jednak w przypadku sukcesu będziesz zarabiać znacznie lepiej niż dotychczas.
	Dotychczasowi dostawcy sprzętu dla firmy zawiedli i Tobie powierzono zadanie wyszukiwania nowych rzetelnych dostawców.
kompetencje społeczne i obywatelskie	Razem z innymi pracownikami doszłście do wniosku, że Wasz przełożony/przełożona nie najlepiej organizuje pracę i można by ją w prosty sposób usprawnić. Inni chcą, żebyś to właśnie Ty porozmawiał /porozmawiała z nim/nią o tym.
	W firmie organizowana jest impreza z okazji 5-lecia działalności. W spotkaniu wezmą udział pracownicy wraz z rodzinami i inni goście. Poproszono Cię, abyś to właśnie Ty poprowadził/poprowadziła tę imprezę.
kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne	Przekazano Ci rachunki z ostatniego miesiąca z prośbą o podsumowanie wydatków z uwzględnieniem rodzaju zakupów (ile wydano łącznie na: telefony, paliwo, materiały biurowe itp.). Dodatkowo poproszono Cię, abyś porównał/ porównała te wydatki z danymi sprzed roku.
	Do firmy sprowadzono nowe, dość skomplikowane urządzenie. Poproszono Cię o zapoznanie się z jego instrukcją obsługi, uruchomienie i wyjaśnienie pozostałym współpracownikom sposobu jego użytkowania.
porozumiewanie się w językach obcych	W firmie przygotowano list do zagranicznej instytucji i poproszono Cię o przetłumaczenie go na język, którego się uczyłeś/uczyłaś.
	Do firmy mają przyjechać klienci z zagranicy, mówiący językiem, którego się uczyłeś/uczyłaś. Poproszono Cię, abyś odebrał/odebrała ich z dworca i po drodze trochę z nimi porozmawiał/porozmawiała.

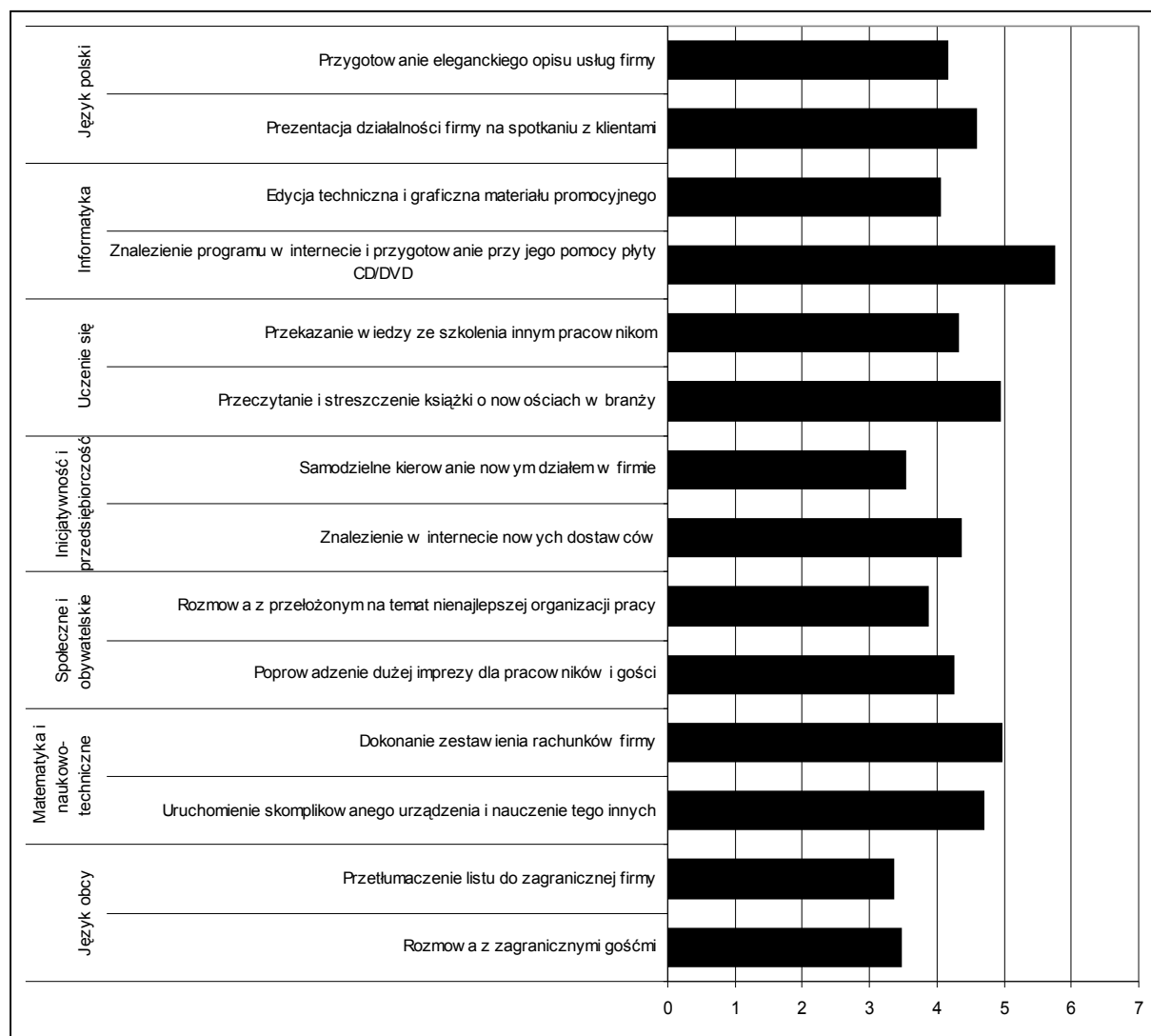
Takim, nowatorskim w skali kraju, badaniem objęta została 400-osobowa próba uczniów ostatnich klas ponadgimnazjalnych szkół zawodowych w Skierniewicach².

¹ W badaniu pominięta została kompetencja „świadomość i ekspresja kulturalna”, ze względu na problem doboru adekwatnych wskaźników.

² Badanie przeprowadzono techniką ankiety audytoryjnej.

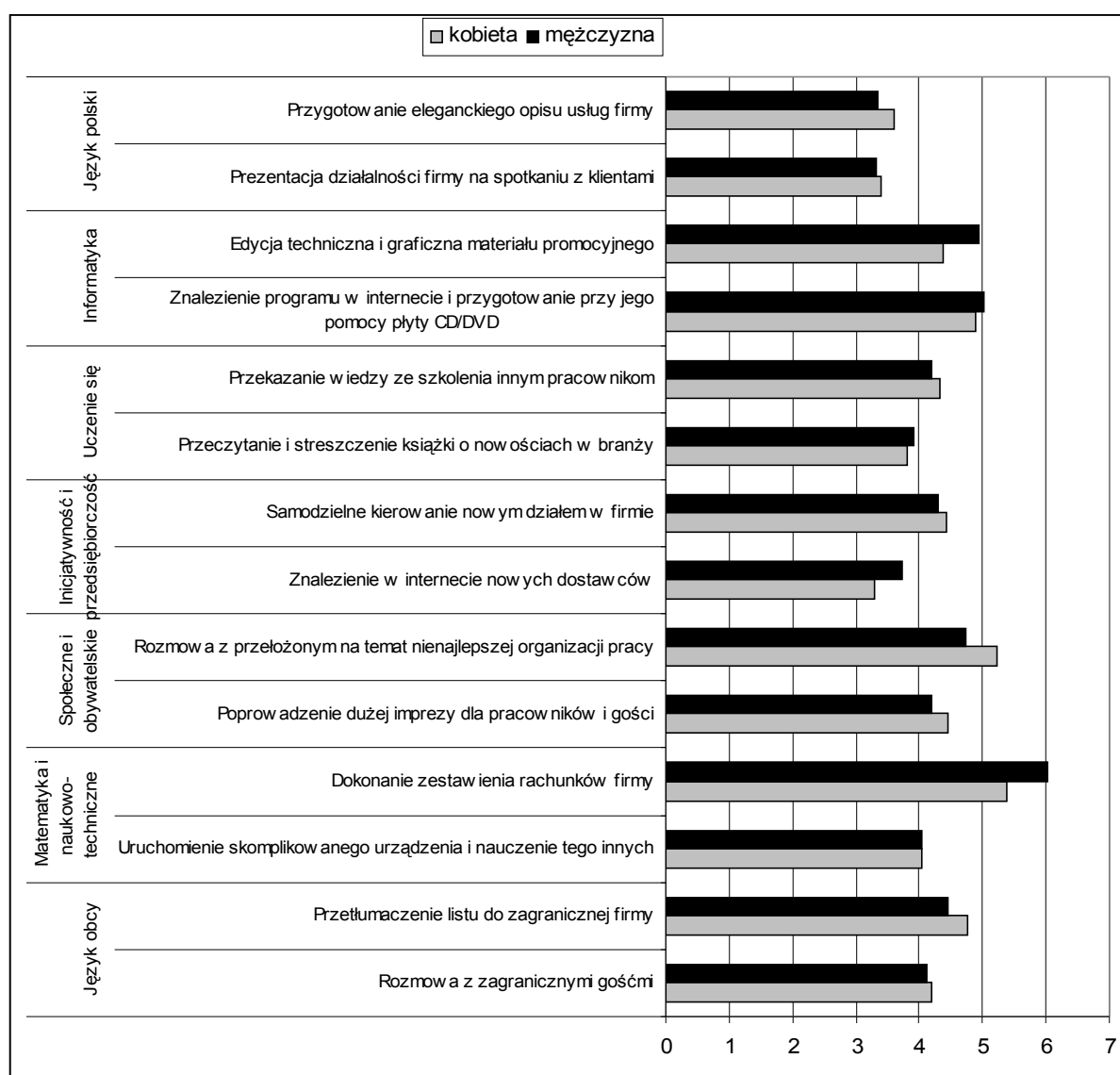
Okazuje się, że najmniej problemów sprawiłoby uczniom zadanie odzwierciedlające kompetencje informatyczne (znalezienie programu w Internecie i wykorzystanie go do nagrania płyty CD/DVD), a także zadania związane z kompetencjami matematycznymi i naukowo-technicznymi (dokonanie zestawienia rachunków firmy) oraz umiejętnością uczenia się (przeczytanie i streszczenie książki o nowościach w branży). Z kolei najtrudniejszymi zadaniami w opinii uczniów są te, które wiążą się z umiejętnością posługiwania się językiem obcym (przeprowadzenie rozmowy z zagranicznymi gośćmi oraz przetłumaczenie listu do zagranicznej firmy), a także z inicjatywnością i przedsiębiorczością (samodzielne kierowanie nowym działem).

Poniższy wykres przedstawia średnie oceny trudności wykonania zadań stawianych przed uczniami. W badaniu wykorzystano 7-stopniową skalę: od 1 – zadanie byłoby „wyjątkowo trudne” do 7 – „wyjątkowo łatwe”.

Wiele kontrowersji wzbudza kwestia międzyplciowych różnic w umiejętnościach wynoszonych ze szkoły. W świetle przeprowadzonych badań, uczniowie i uczennice nie wykazują większych różnic pod względem oceny swoich umiejętności. Pewna przewaga wśród chłopców zaznacza się przy tym w ocenie zadań związanych z kompetencjami informatycznymi oraz matematycznymi i naukowo-technicznymi, natomiast dziewczęta nieco lepiej oceniają swoje umiejętności związane z językiem polskim, kompetencjami społecznymi i obywatelskimi oraz z językiem obcym.

Poniższy wykres przedstawia średnie oceny trudności wykonania zadań dla dziewcząt i chłopców.

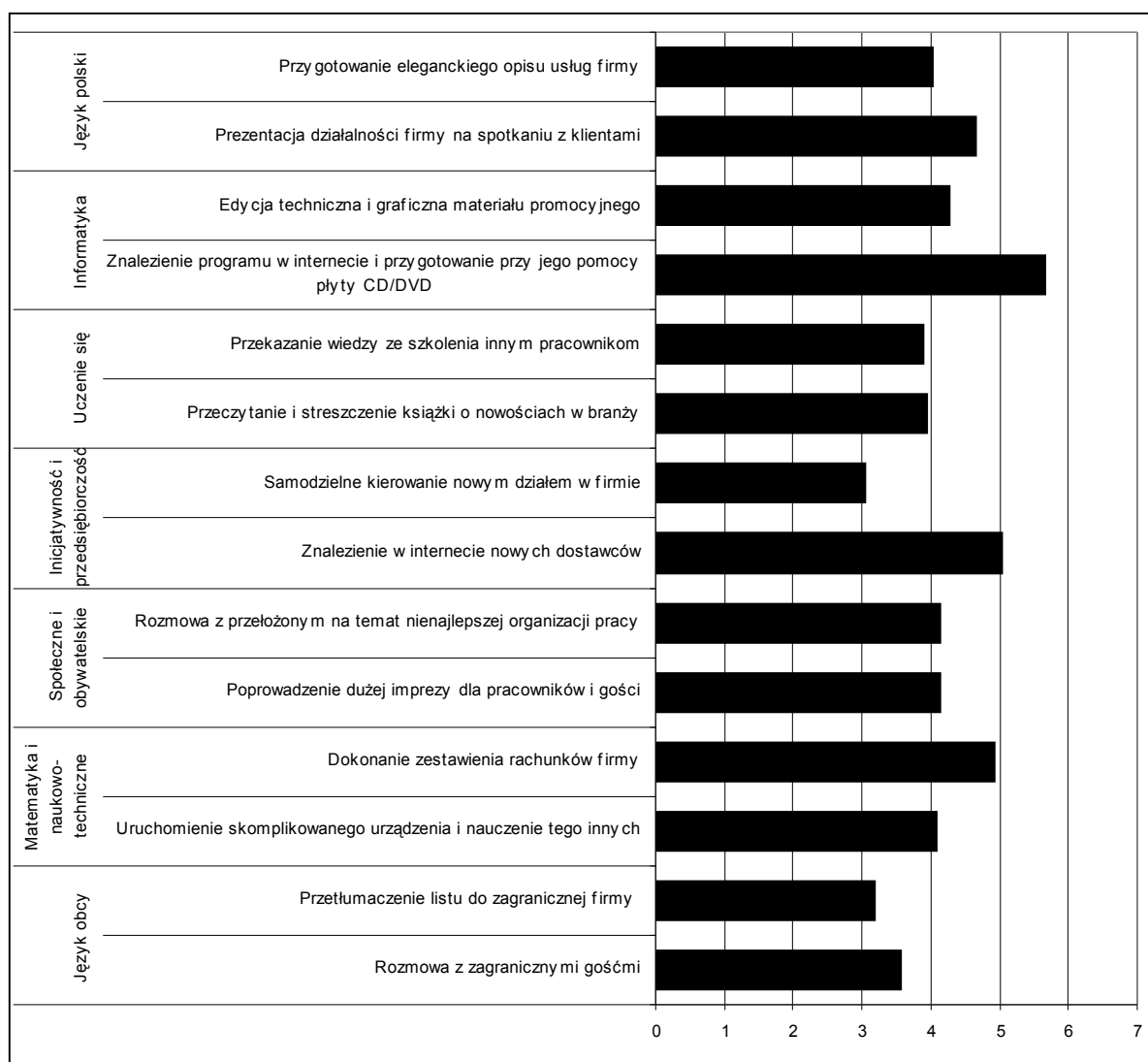
KADRA

Badanie nauczycieli i dyrektorów przeprowadzone zostało według tej samej logiki, co badanie uczniów – przedstawiciele kadry (21 osób) mieli ocenić, w jakim stopniu ich

uczniowie poradziliby sobie z wyżej wymienionymi zadaniami. Chcieliśmy uzyskać swoistą autoewaluację grona pedagogicznego w tym zakresie kształcenia kompetencji kluczowych.

Porównanie wyników otrzymanych w badaniu nauczycieli oraz uczniów przynosi ciekawą konkluzję – odpowiedzi w obu grupach nie różnią się znacząco. Jeśli chodzi o najtrudniejsze zadania, według nauczycieli należy do nich samodzielne kierowanie nowym działem (odzwierciedlające inicjatywność i przedsiębiorczość), a także czynności wymagające posługiwania się językiem obcym (przetłumaczenie listu do zagranicznej firmy oraz rozmowa z gościem z zagranicy) – te same zadania sprawiłyby największe problemy uczniom. Za najprostsze przedstawiciele kadry uznali świadczące o kompetencjach informatycznych zadanie znalezienia programu w Internecie i wykorzystania go do nagrania płyty CD/DVD – uczniowie również wskazali go jako najłatwiejsze. W opinii nauczycieli, większych problemów nie sprawiłyby przyszłym absolwentom także zadania obrazujące inicjatywność i przedsiębiorczość (znalezienie nowych dostawców sprzętu) oraz kompetencje matematyczne i naukowo-techniczne (dokonanie zestawienia rachunków firmy). Jediną właściwie kompetencją, w ocenie której nauczyciele znacząco różnią się od uczniów, jest umiejętność uczenia się – przedstawiciele kadry pedagogicznej szkół są pod tym względem bardziej sceptyczni i dostrzegają więcej trudności, niż ich wychowankowie.

Poniższy wykres przedstawia średnie oceny trudności wykonania zadań stawianych przed uczniami w opinii nauczycieli i dyrekcji szkół.

Podsumowując wyniki badań, warto wskazać, które z zadań zostały przez obie objęte badaniem grupy uznane za trudne³ – takie zestawienie może stanowić wskazówkę, jakie kompetencje wymagają szczególnej uwagi podczas konstruowania programów szkolnych. Listę takich zadań przedstawia poniższa tabela (zawiera ona również kompetencje, które odzwierciedlają). Jak widać, trzy zadania są szczególnie problematyczne dla obu grup.

Zadania trudne...	
...wg uczniów	...wg nauczycieli
Przetłumaczenie listu do zagranicznej firmy (porozumiewanie się w języku obcym)	Przetłumaczenie listu do zagranicznej firmy (porozumiewanie się w języku obcym)

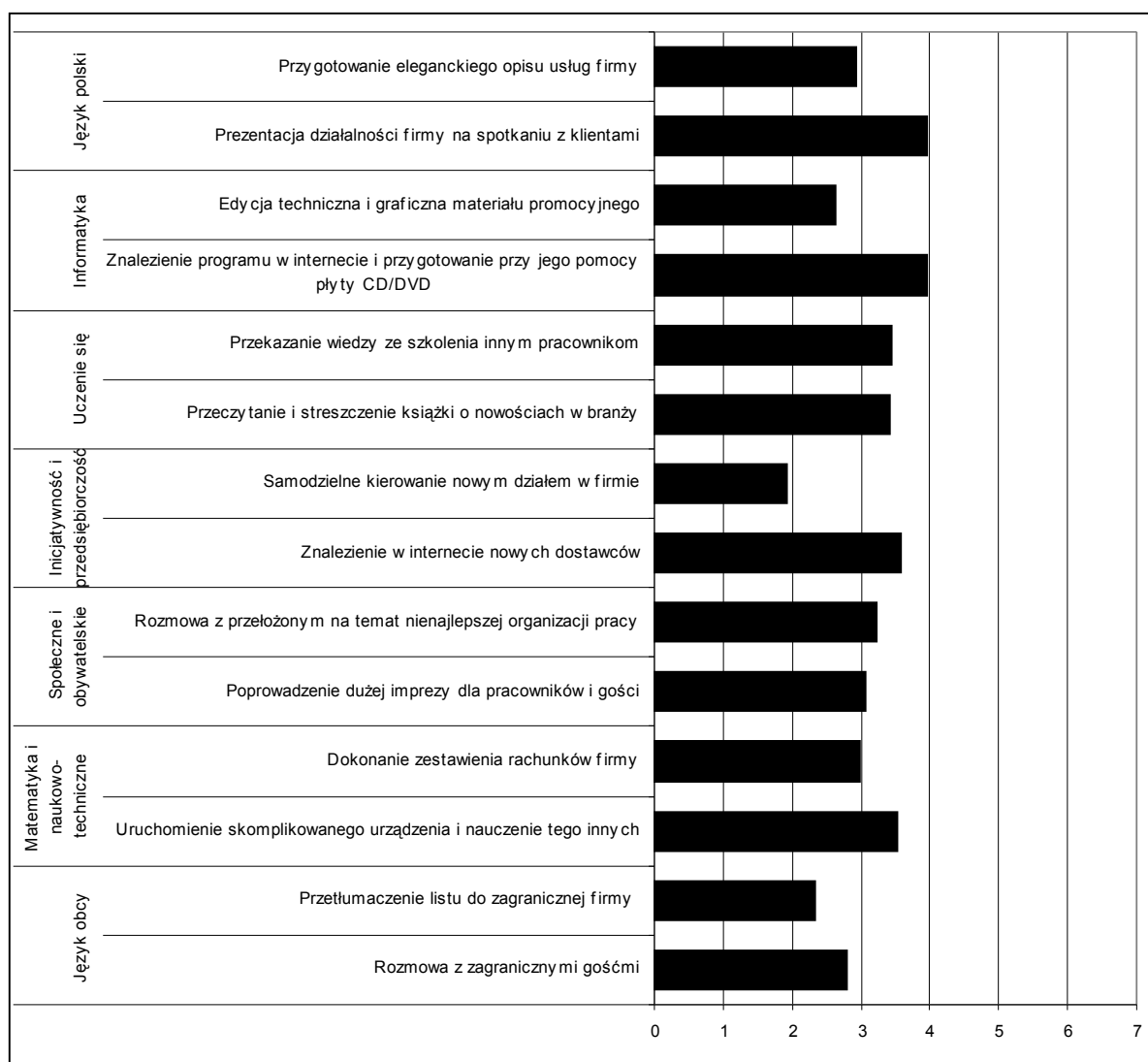
³ Do tej grupy zaliczyliśmy zadania, które uzyskały średnią ocenę poniżej środkowej wartości na skali (4).

Rozmowa z zagranicznymi gośćmi (porozumiewanie się z języku obcym)	Rozmowa z zagranicznymi gośćmi (porozumiewanie się z języku obcym)
Samodzielne kierowanie nowym działem (inicjatywność i przedsiębiorczość)	Samodzielne kierowanie nowym działem (inicjatywność i przedsiębiorczość)
Rozmowa z przełożonym na temat nienajlepszej organizacji pracy (kompetencje społeczne i obywatelskie)	Przekazanie wiedzy zdobytej na szkoleniu innym pracownikom (umiejętność uczenia się)
	Przeczytanie i streszczenie książki o nowościach w branży (umiejętność uczenia się)

PRACODAWCY

Tyle po stronie szkół – w tym miejscu automatycznie rodzi się pytanie: co na to pracodawcy? Jak oni oceniają poziom kompetencji kluczowych u absolwentów szkół zawodowych, których zatrudniają? W wywiadzie telefonicznym poprosiliśmy skierniewickich pracodawców (próba: 300), żeby na podstawie swoich doświadczeń ocenili, jak osoby kończące szkołę poradziłyby sobie ze znanymi nam już zadaniami.

Jak widać na poniższym wykresie, pracodawcy oceniają poziom kompetencji kluczowych uczniów dużo słabiej niż oni sami, czy też przedstawiciele szkół. Najgorzej w oczach zatrudniających wypada zadanie odzwierciedlające inicjatywność i przedsiębiorczość (samodzielne kierowanie nowym działem), a także posługiwanie się językiem obcym (przetłumaczenie listu do zagranicznej firmy) oraz – co najbardziej zaskakuje w zestawieniu w wynikami badania w poprzednich grupach – zadanie wymagające kompetencji informatycznych (edycja techniczna i graficzna materiału promocyjnego). Według pracodawców, świeżo upieczeni absolwenci najlepiej poradziłiby sobie z prezentacją działalności firmy na spotkaniu z klientem (obrazuje to porozumiewanie się w języku ojczystym), znalezieniem programu w Internecie i wykorzystaniem go (odzwierciedlającym kompetencje informatyczne) oraz wyszukaniem dostawców sprzętu (świadczącym o inicjatywności i przedsiębiorczości).

INSTYTUCJE RYNKU PRACY

Istnieje jeszcze jedna grupa osób, które mogą mieć coś do powiedzenia na temat poziomu kompetencji kluczowych u uczniów – są to przedstawiciele instytucji rynku pracy. Oni również objęci zostali badaniem, z tym, że w ich przypadku kompetencje te były jedną z kwestii poruszanych w indywidualnym wywiadzie pogłębionym – nie przedstawialiśmy im listy zadań. Jaki obraz poziomu kompetencji kluczowych wyłania się z ich wypowiedzi (próba: 7 instytucji z powiatu skierniewickiego)?

Według przedstawicieli instytucji rynku pracy, uczniowie mają wyraźny kłopot z poprawnym wysławianiem się i porozumiewaniem się w języku ojczystym. Młodzież rozmawia w języku polskim niechlujnie, język jest zwulgaryzowany, a zasób słów niebyt bogaty: *„ja mogę powiedzieć tragedia, nie rozumiem, co piszą, nie wspominając o błędach, dysleksji. W pewnym momencie, co wyszło przy giełdach pracy, doradcy zawodowi, musieli zrobić*

szkolenie z wypełniania kwestionariusza osobowego, zrozumienia treści. Z roku na rok jest coraz gorzej". Trochę lepiej wygląda według respondentów sytuacja z językami obcymi: *„nastąpił duży postęp”, „jest lepiej, ale nie na tyle dobrze, żeby być już zachwyconym”*. Zazwyczaj jest to kwestia kształcenia pozaszkolnego, z którego korzysta coraz większa liczba osób (wzrost świadomości konieczności znajomości języków obcych, dająca również możliwość pracy zagranicą).

Zdecydowanie najbardziej widoczny jest według badanych postęp w rozwoju kompetencji informatycznych, związany z upowszechnieniem komputerów, dostępu do Internetu i znacznemu obniżeniu wieku korzystania z nowych technologii: *„wydaje mi się, że tu jest postęp olbrzymi”*; *„młodzi nie mają problemów z obsługą komputera”*. Negatywnie oceniono zmniejszenie ilości godzin matematyki w szkołach i wycofanie jej z grona przedmiotów obowiązkowych na maturze, co według niektórych respondentów obniżyło w znaczny sposób poziom kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-techniczne – przekłada się to m.in. na kłopoty z naborem i zdawalnością egzaminów w wyższych szkołach technicznych.

O ile, według respondentów, kilka lat temu dało się odczuć tendencję związaną z wycofywaniem się młodych ludzi ze sfery życia publicznego, obecnie widać wzrost inicjatyw w środowisku lokalnym, w które angażuje się młodzież (wolontariat, zajęcia pozalekcyjne, artystyczne,). Wzrasta poziom kompetencji związanych ze świadomością, ekspresją kulturową, kompetencjami społecznymi i obywatelskimi. Jednocześnie jako niedostateczna na tym polu oceniana jest rola szkół i innych instytucji w powiecie, niedostatecznie przygotowujących do bycia świadomym obywatelem: *„tutaj w tym zakresie zarówno sama szkoła, jak i instytucje, podmioty zewnętrzne coś niecoś więcej robią”*; *„jesteśmy świetnym narodem, ale niespecjalnym społeczeństwem”*.

Wnioski: (nie dałam już rady opracować, może w wydzielonej formie graficznej – „pudełko” z punktami w środku?)

- uczniowie i nauczyciele w bardzo zbliżony sposób oceniają poziom kompetencji kluczowych u uczniów
- pracodawcy oceniają poziom kompetencji kluczowych u uczniów zdecydowanie gorzej niż oni sami oraz przedstawiciele kadry pedagogicznej szkół
- uczniowie, nauczyciele i pracodawcy są zgodni, że najgorzej opanowaną kompetencją jest porozumiewanie się w języku obcym (...)